

Bereznai Malvina

A megfelelő írásmozgás-koordináció a sikeres írástanulás nélkülözhetetlen feltétele

A decemberi számban ismertettük a DIFER program – Diagnosztikus fejlődésvizsgáló és kritériumorientált fejlesztő rendszert. A program egyik feladata, hogy segítse az eredményes és gondtalan iskolakezdet. Ismerjük, hogy az első iskolai évek eredményei döntően meghatározzák a gyermekek jövőjét.

A lexikális tudás az utóbbi években vesztett fontosságából. Napjainkban egyre gyakrabban tapasztaljuk, hogy néhány kisgyermeknek nehéz elindulnia az iskolába vezető úton, hogy néhány gyermeknek gondot okoz az olvasás-írás-számolás elsajátítása, hogy egyre nő a tanulási problémával küszködő gyerekek száma. A mindennapok információhalmazában, gyorsan fejlődő és változó világunkban rádöbentünk arra, hogy a sikerességünk érdekében képességeink fejlesztése fontosabb a tudás megszerzésénél. Persze a képességfejlesztéshez szükséges a tudás, de nem a mennyisége a meghatározó.

Minden gyermek más és más képességekkel rendelkezik, a mi feladatunk, hogy megállapítsuk, a gyermek hol tart az egyéni fejlődésében. Ha a képességet megfelelő módon fejlesztjük, akkor később majd növelhetjük az ismeretanyagot is. A képességfejlesztés akkor eredményes, ha differenciáltan érvényesül az egyéni bánásmód, és ha megadunk minden lehetőséget a gyermekek képességeinek fejlesztésére.

Az alapkészségek nagyon jó, stabil megalapozása elengedhetetlenül fontos, hiányában ugyanis rengeteg iskolai, tanulási kudarc, tanulási nehézség érheti a gyermeket, ami meghatározhatja későbbi iskolai teljesítését, sőt jövőjére, életésélyeire is kihathat.

A DIFER előnye, hogy kulcsfontosságú készségek fejlettségi szintjét méri, s különböző szinteket határoz meg. A mérés célja, hogy minden gyermeknél feltárjuk a fejlesztendő területeket, és célzott fejlesztéssel, az optimális, azaz a legmagasabb szintre

segítsük őket. Nem a gyermek teljesítményét mérjük, hanem a készség-, illetve képességszintjüket. A készségek optimális szintre fejlődése több éves folyamat eredménye. A gyermekek egyéni fejlődési üteme rendkívül változó.

A DIFER hét elemi alapkészséget mér, és segíti azok fejlesztését is. Mindegyikük a személyiségfejlődés, az iskolai tanulás szempontjából kritikus jelentőségű előfeltételnek tekinthetőek. Most az egyik legfontosabbal fogunk foglalkozni, amely az íráskészség elsajátításának előfeltétele, az úgynevezett írásmozgás-koordináció.

Az íráskészség az egyik leglassabban fejlődő készség, amely a gyermekeknél kétéves kortól 3-5 éven keresztül fejlődik, alakul ki. Ezen készségterületen a legnagyobbak a különbségek. Az írásmozgás elsajátításának előfeltétele a pontos észlelés, a szem-kéz koordináció, a finommozgások megfelelő szintű fejlettségi szintje. Sajnos éppen ezek hiánya miatt leggyakoribb az iskolai kudarcélmény is.

Dr. Nagy József meghatározása szerint: „Az írásmozgás-koordináció, a kéz úgynevezett finommozgásának koordinációja teszi lehetővé az írás elsajátítását és használatát. Ez a készség csak jóval a születés után sajátítható el, mert a működés szabályozásához arra van szükség, hogy a megfelelő idegrostokat a velőshüvely körbevéve szigetelje. Ez az érési folyamat az első 5-8 év alatt valósul meg. Az írásmozgás-koordináció a finommozgás sajátos változata, amely kicsiny vonalak, vonalkombinációk pontos észlelésével, a szem és a kéz koordinációjával a leírást szabályozza. Az írásmozgás-koordináció megfelelő fejlettsége az eredményes írástanítás alapvető feltétele. A gyerekek számottevő hányadánál az iskolakezdet egyik kudarcforrása az írástanulás, amelynek a kialakulatlan írásmozgás-koordináció az oka.“ A megfelelő írásmozgás-koordináció tehát a sikeres írástanulás és írástanítás nélkülözhetetlen feltétele. A finommotorika fejlesztése segíti a gyermeket, hogy iskolai írásmunkáit megfelelően tudja elkészíteni. A szépírás, a vonalközben való tájékozódás, a szabályos betűalakítás a szem és kéz koordinált működése nélkül ez nem jöhet létre.

Az írásmozgás-koordináció dominánsan érési folyamat, de ez nem azt jelenti, hogy fejlődése egyáltalán nem segíthető.

Nem vagyok híve az otthoni tanítatásnak iskolakezdés előtt, de gyakran a gyerekek szívesen végeznek, oldanak meg különféle feladatlapokat. Ha pedig így van, akkor miért ne csinálják. Természetesen tanítani semmit nem szabad, az majd az iskolában következik. Szerintem az együtt eltöltött idő beszélgetéssel, játékkal, kézműveskedéssel, közös tevékenységekkel kellene, hogy teljen. Sokat kéne beszélgetni a természet változásairól, arról, ami éppen a gyermeket foglalkoztatja, érdekli. Táncolni, énekelni nap mint nap, mesét és verseket olvasni naponta, közösen játszani, közösen sütni, főzni. Persze az nem tilos, hogy apró előkészítő feladatokat adjunk a gyerekeknek. Az írásmozgás-koordináció előkészítése nagyon fontos ahhoz, hogy sikeresen alakítsa majd a betűket az iskolában a gyermek. Szerintem aki kicsi korától sokat rajzol, fest, ollóval nyír-vág, gyöngyöt fűz, annak a keze iskolás korára tökéletesen alkalmassá válik arra, hogy betűket kanyarítson vele. Jó lenne, ha az irányokat mindenképp ismerné a gyermek, ha kialakulna nála, hogy balról jobbra haladunk a papíron. Nagy gondot kell fordítani a kézfej és az ujjak izmainak edzésére, az ujjmozgások összerendezettségére. A gyermekek körében igen kedveltek az „ujjtornák”. Valamennyi kézműves tevékenység kitűnően tornáztatja a gyermek kézizomzatát. Mindenki kedvére kiválaszthatja a hozzá legközelebb álló kézműves tevékenységet – lehet az festés, gyurmázás, gyöngyfűzés, nyírás, tépés, és sorolhatnánk még az újabbnál újabb kreatív játékokat, de mindenképpen ide tartozik a gombolás, cipőfűzés, cipzár föl-le húzása, a masnikötés mind-mind fejleszti a gyermek kézizomzatát.

Az írástanulást megelőző első és legfontosabb lépések már az iskola előtti időszakban kell, hogy megtörténjenek. A rajzolás az írást megelőző grafikai tevékenység. Az íráskészség kialakításához elengedhetetlen (a felsorolás a teljesség igénye nélkül és a fontossági sorrend meghatározása nélkül történik):

- az észlelés, ép érzékszervek: szem – látás, fül – hallás
- a testi fejlettség, idegrendszer fejlettsége
- helyes ceruzafogás
- a szem – kéz koordináció
- az azonosság/különbözőség felismerése
- az alak-, forma-, szín- és nagyságállandóság felismerésének a képessége (fontos a kis- és nagybetűk elkülönítéséhez, a betű-megkülönböztetéshez)
- analízáló-szintetizáló képesség
- a figyelem, intelligencia, memória
- a formaemlékezet – lényeges szerepe van a szavak kialakításában, hiszen nem mindegy, hogy a betűket milyen sorrendbe tesszük a szavak leírásánál
- térbeli tájékozódás – az írás irányának a meghatározásához szükséges
- mozgáskoordináció – az íráshoz, főképp a folyó íráshoz szükséges finommozgás megfelelő szintű kialakulásáért felelős

A kedves szülők vagy óvopedagógusok számára felvázolok néhány tünetet, amelyek lemaradásra utalnak az írásmozgás koordináció fejlődésében 4 és fél éves kor után:

- a gyermeknek gondjai vannak az eszközök megfogásával, megtartásával (nem tudja a fogás erősségét szabályozni)

- csörömpöl az eszközökkel, nagy zajjal jár egy eszköz lerakása (ezt az is okozhatja, hogy a tértávolság, termélység észlelése fejletlen, vagy hibás a két szem összmunkája)
- a lépcsőn nem tud váltott lábbal menni
- nem tud egyesével lapozni
- nem tud gombolni, kupakot lecsavarni, szemetet lapátra felsöpörni stb., további praktikus tevékenységek nem végez
- kislányoknál nehézkes a babák vetkőztetése, öltöztetése, a gyöngyfűzés
- gondot okoz a táskák nyitása, zárása
- nem szeret rajzolni, kerüli a vágást, ragasztást, nem vállal aprólékos odafigyelést igénylő tevékenységet, pl. legoval játszás, építés
- nem tudja egyesével kivenni a szalvétát a tartóból
- nehezen birkózik meg zipzárral, masnikötéssel
- nem tudja felvenni a pénzt, korongot, apró tárgyakat
- nem tudja használni az evőeszközt

A fenti bekezdésben arról szóltam, hogy az írásmozgás-koordináció a sikeres írástanulás feltétele. A finommotorika fejlesztése szükséges, hogy a gyermek az iskolai írásmunkáit el tudja készíteni. Mindenképpen meg kell jegyezni azonban, hogy a finommozgás fejlesztésében előnyt élvez a nagymozgás fejlesztése, az egyensúlyérzék fejlesztése és a szem-kéz, szem-láb koordináció fejlesztése is.

Kisgyermekkorban a fejlesztés fokozatai, egyes lépései lehetnek:

1. Kézturna
2. Ujjmozgás és tapintás
3. Építő, konstruáló játékok
4. Konstruktív játékok
5. Firkálás
6. Színezés nagy felületen
7. Színezés kis felületen
8. Vonalvezetés
9. Átrajzolás
10. Mérethű másolás

Mindenképpen le kell szögezni, hogy az e témában végzett kutatások és tanulmányok azt bizonyítják, az írás elsajátítása és használata erősen függ a belső feltételektől, az érestől. A születés után a kéz csontjainak és izmainak sokéves fejlődésére van szüksége ahhoz, hogy a mikromozgásokat igénylő cselekvéseket el tudjuk végezni. Ma már pontos ismereteink vannak a kéz fejlődéséről, a kezdetben porcos kézközépcsontok elcsontosodásáról, összenövéséről, a kézfej viszonylag letapadt inainak felszabadulásáról, és az ezzel kapcsolatos finom koordináció beidegződéséről.

Az írásmozgás-koordináció tehát dominánsan éricsi folyamat, ez azonban nem jelenti azt, hogy fejlődése egyáltalán nem segíthető.

FELHASZNÁLT IRODALOM

NAGY József – MISKOLCZINÉ RADICS Katalin: *DIFER – Az írásmozgás-koordináció fejlesztése 4-8 éves életkorban*. Mozaik Kiadó, 2005